

מתיקנות הדף היומי

בס"ד | פנינים מתוך שיעורי הדף היומי של הרה"ג אברהם ישעיהו קובלסקי שליט"א

יומא דהילולא קדישא

ליומא דהילולא של הרה"ק רבי יחיאל הרבי הזקן מאלכסנדר זצוק"ל, בן הרה"ק רבי שרגא פייבל מגריצא זצוק"ל, נלב"ע ביום י"ז שבט תרנ"ד.

בצעירותו הסתופף הרה"ק רבי יחיאל מאלכסנדר זצוק"ל במשך תקופה אחת בצל קדשו של מרן השר שלום מבעלזא זי"ע. בפעם הראשונה לאחר שנכנס רבי יחיאל והגיש קוויטל לרבי מבעלזא, אמר הרבי השר שלום לאנשי ביתו: השיחו היטב על אברך זה, הקוויטל שהוא נתן לי היתה "אדורך געוויקט מיט טרערעך" [ספוגה בדמעות]. באותה תקופה אף העיד עליו מרן השר שלום זצ"ל שהוא עתיד להנהיג את ישראל.

הרבי הזקן מאלכסנדר זצוק"ל היה ידוע במידת הענוה ושפלות הרוח, עד שלא ידע מדוע באים אליו חסידים לבקש אצלו תורה וחסידות, והוא סירב לקבל עליו את עול האדמור"ת בכל תוקף. אולם מכיון שראה שהחסידים מרבים לבוא אליו למרות רצונו, החליט להיוועץ בגדולי התורה, והוא שלח מכתב אל הגאון האדיר רבי ישראל יהושע מקוטנא זצוק"ל בעל הישועות מלכו ואל חתנו רבי חיים אלעזר מקאליש זצוק"ל בעל הנפש חיה, בו הוא שואל מה עליו לעשות. התשובה שרבי יחיאל קיבל מהם היתה: "אם יש אחד שראוי להורות דרך ה' לעם השם והוא אינו מקבל זאת על עצמו, הוא עון פלילי חס ושלום". ותיכף ומיד כשקיבל את התשובה, הסכים לקבל על עצמו את עול ההנהגה.

לימים כתב מכתב לירושלים לבני הרה"ק רבי משה מלעלוב זצוק"ל, ובתוך דבריו כתב להם: "אשר שמעתם אשר רוב העולם הנוסעים לביאלע מסתופפים כהיום בפה, כן הוא, אכן קורא אני עלי, אוי לו למי שהעולם מטעין בו, כי אין אני בכלל הגדר הזה, אבל כמדומה אשר איננו מספיק בידי לעשות תשובה, ואני צועק פעם אחר פעם ואין שומע, ולא עוד אלא שגאוני ארץ שלחו אלי מכתביהם אשר יהיה חלילה עון פלילי אם אסרב, אמנם עם כל זה לא אוכל להציע לכם גדול צערי ומכאובי, ה' ירחם עלי". ובהמשך הוא מבקש מהם: "אשר תתפללו עלי, להספיק בידי לעשות תשובה..."

בספר אביר הרועים מסופר שמרן הגאון הקדוש שר התורה בעל האבני נזר מסוכטשוב זצוק"ל הגיע לבקרו בחוליו האחרון. כשראה אותו הרה"ק מאלכסנדר זצוק"ל נאנח מצער שבגללו נגרם טלטול ספר תורה ממקום למקום, שהרבי האבני נזר היה צריך לבוא אליו לבקרו... באותו ביקור צוה עליו מרן האבני נזר שמחמת חולשתו הרבה הוא חייב לאכול משהו ולשתות מעט יין כל יום קודם תפילת שחרית. הרה"ק מאלכסנדר זצוק"ל קיבל את דבריו בהתבטלות מוחלטת, ובכל יום כשטעם קודם תפילתו היה מברך ברכה "אשר קדשו במצותיו וצונו לשמוע דברי חכמים..."

שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה!

מפני מה אין ישראל אומרים שירה לפניך בראש השנה ובוים הכפורים? אמר להם, אפשר מלך יושב על כסא דין וספרי חיים וספרי מתים פתוחין לפניו, וישראל אומרים שירה".

שאל על כך מרן הרבי הקדוש האמרי חיים מוויז'ניץ זצוק"ל, בשלמא ספרי חיים מובן מדוע הם פתוחים בראש השנה, אבל ספרי מתים מדוע הם פתוחים בראש השנה? הרי המתים עולים למעלה לאחר אריכות ימים, והם נידונים בבית דין של מעלה כל אחד לפי מעשיו, ולמה צריך לשפוט אותם בכל שנה בראש השנה ויום הכיפורים?

אמר על כך הרבי האמרי חיים בשם הגאון רבי יהונתן אייבשיץ, שיש שני סוגי דינים שדנים את הנשמות. יש מצוות שדנים עליהם פעם אחת בלבד, לדוגמא, יהודי מניח תפילין, יושב בסוכה, נותן צדקה, וכדומה לזה, וללא ספק על כל מצוה ומצוה הוא מקבל את השכר שלו. אבל יש מצוות שיש להם נצחיות, כגון מי שבונה בית מדרש לתורה ולתפילה, שחונן מהשכר על עצם בניית בית המדרש, הרי בכל פעם שיהודי נכנס לבית מדרש זה להתפלל ולעסוק בו בתורה, מקבל הבונה שכר על זיכוי הרבים, הוא מקבל שוב שכר. וכן הוא כשאדם כותב ספר, הרי חוץ מעצם השכר על חיבור הספר, הרי תמיד כשיבוא מישוה וילמד בספר ויוציא ממנו לימוד לחיים וישנה את דרכו במשהו, כמה ירוויח כותב הספר, הרי הוא זה שגרם ע"י הספר שלו שיעסקו בתורה. השכר הזה הוא נצחי לעולם ועד. וכמוכן שבדיקו כך הוא גם להיפך ח"ו ברשעים, כשאדם מחטיא את הרבים, הרי בכל עבירה ועבירה מענישים אותו שוב. וממילא מובן מה הכוונה "ספרי מתים פתוחים לפניו", כי בכל ראש השנה פותחים מחדש את הספרים כולם.

(מתוך הפתיחה לשיעור, ו' סכ"ו, ראש השנה דף ל"ב)

הקדמה למסכת מועד קטן

לכבוד התחלת לימוד מסכת מועד קטן העוסקת בדיני מלאכה בחול המועד, ראינו כאן לנכון להביא הקדמה קטנה המסכמת ומבהירה את פרטי הדינים בסוגיא מורכבת זו, הקדמה שתקל בעזרת השם על לומדי הדף היומי:

כידוע בחול המועד ישנו גם כן איסור עשיית מלאכה. אולם חמישה סוגי מלאכות התיירו בחול המועד, ואלו הן:

- א. דבר האבד, [כלומר דבר שיפסד אם לא יעשו עכשיו].
- ב. אוכל נפש. ג. צרכי המועד. ד. פועל שאין לו מה לאכול. ה. צרכי רבים.

ופרטי דיניהם הם כדלהלן:

- א. דבר האבד – מותר אפילו מעשה אומן [כלומר באופן שצריך אומן לעשותו], ואין צריך שינוי. אך במקום שהפסד הוא מועט בלבד, מותר רק מעשה הידוי (-מי שאינו מיומן ל"ב במלאכה זו) [כמבואר בגמרא (בדף ז ע"א) גבי כותל גינתו שנפרץ]. ובמקום שיש טירחה מרובה במלאכה לא התיירו לצורך דבר האבד [כמבואר בתחילת הפרק]. ואסור לתחילה להשאיר את המלאכה לחול המועד.

וימצא בשנה ההיא מאה שערים

אשירה לה' כי גאה גאה. זכינו בסייעתא דשמיא ובחסד הבורא עלינו, והגענו ברוך השם לגליון המאה. מאה גליונות של מתיקות התורה, מאה גליונות של תורה ועבודת ה', של אהבת הבורא ויראת הבורא, ושל ההנהגות בין אדם לחברו. כפי שודאי ראיתם בפרסומים בגליונות הקודמים, אנו עומדים להוציא את כל הגליונות בספר, בהוצאה חדשה ומאירת עינים, ספר שכל אחד יוכל ללמוד בו כרצונו "לדעת חכמה ומוסר להבין אמרי ביקה, לקחת מוסר השכל צדק ומשפט ומישורים" (משל א, ב-ג).

השבת, שבת שירה, אנו קוראים בשירת הים "זה א-לי ואנוהו אלקי אבי וארוממנהו". אומר רש"י הקדוש: "אלקי אבי, לא אני תחלת הקדשה, אלא מחוקת ועומדת לי הקדשה ואלהותו עלי מימי אבותי". בני ישראל מכירים בכך שכל כח קדושתם מוחזקת להם מימי אבותיהם.

וכך כותב השפת אמת (פרשת בא תרמ"ד): "כל עובדא טובה או רעה נראה שנמצא מזה שורש באבות, רק שיצא עתה בזרעם לפועל, אבל בכח נמצא הכל בהאבות". גם אני הקטן מרגיש בכל לבי שכל מה שזכיתי להגיע אליו, הכל רק בזכות אבי מורי הצדיק רבי שמואל צבי זכר צדיק לברכה, בעל ה"אנא עבדא", שהוא הוא אשר גידלני באהבה וחניכני לתורה ויראת שמים, ממנו למדתי ואורחות חיים, והרבה הרבה ממה שאני אומר בשיעורים, קבלתי ממנו.

אבי זצ"ל שהיה מגיד שיעור בדף היומי רבות בשנים בבית המדרש סוכטשוב שם הוא כיהן כרב, אמר לי בהיותי חתן לפני חתונתי: "אברהם ישעיהו, אני נותן לך את השטעלע שלי, את הכסא שלי, בא ותהיה מגיד שיעור בדף היומי", ואכן נהיית מגיד שיעור. בשיעור אצלי שבו אז אנשים בני שבעים שמונים, אנשים שעברו את השואה, אבדו נשים וילדים, ולקחו את כל חייהם להתחיל מבראשית, ובמסירות נפש קבעו עתים לתורה ללמוד כל יום את הדף היומי. היה זה ממש מעין עולם הבא לשבת עם אותם אנשים צדיקים ולהתייעץ בגמרא, להבין מה היה ההרהר אמינא ומה היא המסקנא, ובמה נחלקו האמוראים, וכדומה לזה... חשבתי עוד בחמלת ה' עלי ובסייעתא דשמיא, ש"מחוקת ועומדת לי הקדושה ואלהותו עלי מימי אבותי" אין הכוונה רק על אבותי כפשוטו, הרי הגמרא אומרת במסכת סנהדרין (דף י"ט ע"ב): "אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, כל המלמד בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו", והכוונה לרבי שלי אביהם של ישראל מרן הרבי הקדוש בעל הבאר יעקב מנדבורנה זצוק"ל, שכל כך הרבה למדתי ממנו, בתורה ועבודה, ביראת שמים ובגמילות חסדים, אין להיות דבוק בתורה הקדושה, אין לחשוב על הזולת, וכמה צריך למסור את הנפש למען יהודי אחר. כמה הכרת הטובה אני חייב לרבי זצוק"ל, וכל מה שזכיתי היום להגיע, שלי ושלכם שלו הוא: זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן.

השכר של המצוות הנצחיות

למדנו בדף היומי (ראש השנה דף ל"ב): "אמר רבי אבהו, אמרו למלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם,

מיני מתיקה

התורה הקדושה אומרת בפרשת ויצא: "ויקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי". אומר רש"י הקדוש: "ואנכי לא ידעתי, שאם ידעתי לא ישנתי במקום קדוש כזה". זכיתי שבורא עולם העניק לי ווארט בדרש בפסוק זה. הגמרא אומרת במסכת הגיגה (דף ט"ז ע"ב) "אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה פעמים ואחד". מביא על זה הדגל מחנה אפרים בשם זקנו אור שבעת הימים הבעל שם טוב הקדוש ז"ע, ש"אחד" הכוונה ליחידו של עולם, והכוונה, שאינו דומה מי שלומד את התורה הקדושה כמו ספר רגיל, למי שלומד את התורה עם ה"אחד", עם רבונו של עולם. כשהוא אומר "אמר אביי", "אמר רבא", הוא מרגיש שהוא יושב ושונה לפני השכינה. זה הכוונה "אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי", כשיהרדי לומד את ההייליגע תורה השכינה עומדת מולו, כל הפמליא של מעלה נהנים מהתורה שלו, "יש ה' במקום הזה". "שאים ידעתי לא ישנתי במקום קדוש כזה", אם הייתי יודע לא הייתי נרדם באמצע השיעור, לא הייתי מנמנם, עס בְּרֵעֲנִי וְיֵאָדָּר! [זה בוער כמו לפיד אש!]. שנוכח כלנו ללמוד את התורה הקדושה עם השוקה גדולה, עם אהבה גדולה ועם חיבור לשכינה הקדושה. אמן.

ב. **אוכל נפש** – מותר גם מעשה אומן, ואף אם יש בכך טירחה מרובה מותר. [מותר גם להשאיר את המלאכה לכתחילה לחול המועד (הפוסקים)].

ג. **צרכי מועד** – לא התירו מעשה אומן, ולכן מותר או להדיטו שיעשה כדרכו, או לאומן שיעשה בשינוי [כמבואר במשנה לקמן (דף ח ע"ב)]. ואסור לכתחילה להשאיר את המלאכה לחול המועד.

ד. **פועל שאין לו מה לאכול** – מותר לו לעשות אפילו מעשה אומן, ואין צריך שינוי. ומותר לו לעשות אפילו מלאכות שאין לצורך המועד ושאינן דבר האבד.

ה. **צרכי רבים** – אם המלאכה היא לצורך המועד, מותר אפילו מעשה אומן (באופן שיש בהם צורך הגוף). ואם אינה לצורך המועד, מותר רק מעשה הדיט או מעשה אומן בשינוי. ומותר אפילו אם השאירו את המלאכה בכונה לחול המועד.

אליבא דהלכתא

לרגל הוצאת הספר החדש "מתיקות הדף היומי", רצינו לשאול כמה שאלות, 'א' מי שזוכה להוציא ספר תורני האם יש לו לברך ברכת שהחינוך ב' ואם כן האם מברכים כשמסתיימת כתיבת הספר, או בגמר העימוד, או כשהספר יוצא לדפוס? ג' האם יש עניין לעשות אז סעודת מצוה לגומרה של תורה? ד' האם מותר לתרום לצורך הוצאת ספר מכסף מעשר?

תשובה שהתקבלה מאת הגאון הנודע רבי אהרן שיף שליט"א, רב אב"ד דקהילה החרדית אנטווערפן יצ"ו

בס"ד, לסדר "והוריתי אתכם את אשר תעשו", י"ט טבת תשפ"ב לפ"ק, פה אנטווערפן יצ"ו לכבוד מזכה את הרבים, פה מפיק מרגליות, הרה"ג רבי אברהם ישעיהו קובלסקי שליט"א אחדשה"ט, במענה לשאלותיכם הנני שולח לכם בקצירת האומר ותן לחכם ויחכם עוד.

שאלה א', מי שזוכה להוציא ספר תורני האם יש לו לברך ברכת שהחינוך?

במג"א (סי' רכ"ג סק"ה) כתוב דאין לברך שהחינוך על ספרים חדשים דמצוות לאו ליהנות ניתנו, ובחי אדם מצדד דאם ה' מהדר אחר זה הספר ושמו בקנייתו דמברך, שהרי ברכה זו נתקנה על השמחה ולא על התשיש. ועי' בכף החיים (סי' רכ"ג, אות ו') דהגומר ספר שחיבר בתורה לשם שמים בכתובה וכל שכן בהדפסה יברך ללא שם ומלכות, ונראה דהוא הדין למי שזיכה ה' להדפיס ספר חידושי תורה של אחרים יש לו לברך שהחינוך בלי שם ומלכות, ועי' בשע"ת אות י'. ובשו"ת מור וקציעה כתב דאם גמר בכתובה חידושי תורה וכל שכן בהדפסת שחיב לברך, ובמנחת אלעזר (ח"ד סי' ס"ה) כתוב שהוא נהג לברך שהחינוך. ועי' בדברי יציב (ח"א סי' צ"ב) שכתב שלא נהגו רבנן קשישאי לברך, וכתב הטעם דאולי לא כיון להלכה ולאמיתה של תורה. ולפי"ז כשמדפיסים חידושי תורה של אחרים ושל צדיקי הדורות יכול לברך.

וכדי לצאת כל הדעות כדאי שיקח פרי חדש ויברך שהחינוך ויכוון על הספר גם כן, או כמו שכתב החת"ס בתשובות שיאמר "ויברך דוד את ה'" לעיני כל הקהל ויאמר דוד ברוך אתה ה' אלקי ישראל שהחינוך וכו'". ולכא"ו זה תלוי במדה השמחה, וכפי שיבאר לקמן בשם הב"ח או"ח סי' כ"ט ושו"ת חת"ס או"ח סי' נ"ה.

שאלה ב', האם מברכים את הברכה כשמסתיימת כתיבת הספר, או בגמר העימוד, או כשהספר יוצא לדפוס?

מסתבר דאם רוצה להדפיסו, כיון שיתוסף בו שמחה יותר יברך לאחר הדפסה, ועי' בב"ח או"ח סי' כ"ט ובשו"ת חת"ס או"ח סי' נ"ה דשהחינוך רשות, דהברכה ניתן על השמחה וברגע שהוא מרגיש שמחה הוא חייב לברך (ועי' במ"ב ס"ק ט"ו).

שאלה ג', האם יש עניין לעשות אז סעודה לגומרה של תורה?

עי' בים של שלמה (סוף פרק מרובה) דלא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב שפסקו לכרות עצים למערכה וזכו להשלים מצווה גדולה והיה שמחה ונחשב להם יו"ט, וכותב הי"ש ששמעת מינה שיש לעשות סעודה לגומרה של מצוה עי"ש, וא"כ השלמת הספר אין לך מצוה גדולה מזו, ובוודאי שיש לעשות סעודה לגומרה של תורה ולתת שבח והודאה להש"ת.

שאלה ד', האם מותר לתרום להוצאת הספר מכסף מעשר?

אם המחבר הוא נצרך, בוודאי מותר לתרום מכסף מעשר, ואפ"ל בלא זה ג"כ מותר לצורך הדפסת ספרים, עי' שו"ת אמר שמואל (למהר"ש חביב) י"ד סי' ד'. ונסיים דברינו במעלת כותבי ספרים. כתב ברית עולם להחיד"א על ספר חסידים (סי' תק"ל): וכשאדם כותב בספר מה שלומד, איזה חידוש, הכתיבה עולה לו במקום קרבן. ובוזה פ' הכתוב בתהלים (פרק ז, מ-ז) זבח ומנחה לא חפצת וגו' אז אמרתי הנה באתי במגילת ספר כתוב עלי, שיעלה במקום קרבן. ועי' בספר מראית העין להחיד"א דאם מדפיס ספר מתגלין לו בעוה"ז ובעוה"ב דברים המכוסין וכו' ונוחל שני עלמות וכו'. ועי' בספר חסידים (סי' תק"ל) עונש מי שאינו כותב חידושי תורתו, והוי כאילו גזול, ובוודאי שהכותב ומוציא לאור חידושי תורה הוא בכלל מזכי הרבים והוא בכלל תלמוד תורה דרבים.

ויה"ר שתזכו להמשיך לפעול ולעשות להגדיל תורה ולהאדירה.

מקולמוסם של הקוראים

בס"ד, זמן הודף התשפ"ב
אבוא במגלה¹, לאיש תהלה
המפתח לקגלה², פניני בלה³
נתיבתו סלולה, תודתו צלולה,
למודו במקלה, מעטיו אצטלה
הגאון החסיד דבי אברהם ישעיהו
קובלסקי שליט"א
המוציא לאור את גליון המאף של
מתיקות הדף היומי, זה עתה

אחד היה אברהם⁴, פארי נהם⁵
ודברת פם⁶, לעם נדהם⁷
להפסיק הוהם⁸, לגלות הוהם⁹
למען התמהמהם¹⁰, ולהעפיל גבהם
כשמו פן הוא¹¹, חזון ישעיהו¹²
לגאון שמהו¹³, אשור הודוהו¹⁴
בית אביהו¹⁵, צדק ינחהו¹⁶
נשיקות פיהו¹⁷, כפוכבים נגהו¹⁸
הבו מפתח¹⁹, וצוד יפתח²⁰

1. ע"פ תהלים מ, ח - "באתי במגלת ספר". 2. ע"פ שמות יט, ה - "והייתם לי סגולה מכל העמים". 3. התורה נמשלה לכהל - ראה: דקאנטיל על התורה, פרשת יתרו; ואכמ"ל. 4. יחזקאל לג, כד. 5. ע"פ משלי יט, יב - "נהם ככפיר"; שם כח, טו - "ארי נהם". 6. דברים ו, ז. 7. ראה: ימייהו יד, ט - ובפירושי רש"י, המצודות' והמלבי"ם שם. 8. ע"פ שבת קמו, א - "שראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן". 9. ע"פ בראשית ב, יב - "ואבן השדה". 10. ע"פ שופטים ג, כו - "ואהרד נמלט עד התמהמהם". 11. שמואל ב כה, כה. 12. ישעיהו א, א. 13. יחזקאל ז, כ. 14. מלכים ב, ג, ג. 15. שופטים יד, יט. 16. ע"פ תהלים כג, ג - "והייתם לי סגולה מכל העמים". 17. שיר השירים א, ב. 18. ע"פ יואל ב, י - "וכוכבים אספו נגהם". 19. ע"פ שיר השירים ה, טז - "חכו ממתקים". 20. איוב יד, יח. 21. מלכים ב, ז, לא - "וברש"י שם: "דמות חמור"; והיצר הרע נקרא חמור - "זוהר חדש" תיקונים כרך ב, סט ע"ב. 22. ע"פ ברכות מב, א - "תיכף לתלמידי חכמים ברכה".

מאוצרות הפרשה

הנני ממטיר לכם לחם מן השמים ויצא העם ולקטו וגו' (טז, ד).
איתא בגמרא שהצדיקים ירד להם מן בחצרים, לעומת הרשעים שהיו צריכים לנדוד הרחק מביתם. שאל על כך הרבי הקדוש בעל הדברי ישראל ממודז'ץ צוק"ל, אם כן למה לא הלכו הרשעים לגנוב את המן בחצרים של הצדיקים. אלא כך הוא דרכם של הרשעים מאז ומתמיד, שהם מוכנים גם לנדוד הרחק ובלבד שלא להיכנס לחצרו של הצדיק...